

Katja Kettu

Erään
kissan
tutki-
muksia

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Copyright © Katja Kettu 2023

ISBN 978-951-1-46378-8

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2023

Kellä sana, sillä valta

SUOMALAINEN SANANLASKU

Prologi

Meri, jossa me Fermentoidut Sielut kellumme, on jonkinlaista olemisen usvaa. Sellaista jonka sylissä on hyvä kelliä. Täällä mikään ei ole oikein- eikä väärinpäin, ei yllä eikä päällä, jostain tillottaa Luojan Silmä, mutta on epävarmaa missä se kulloinkin on. Olen osa minut sisältävää ja minun ulkopuolellani jatkuvaa maailmanhenkeä, jonkinlaista energiaa. Ja silti juuri *minä* olen olemassa – täytyy minun olla koska minulla on muisti ja tietoisuus ja olen tullut tänne maan päältä. Tarkemmin sanoen olen ollut siellä monta kertaa, ja jostain selittämättömästä syystä minut palautetaan sinne pian uudestaan. Siellä minulla on Tehävä, joka ei vielä ole valmis tai muotoutunut. Joka tapauksessa minun asiani on saattaa loppuun jokin tapahtumakuvio, sillä sitä me teemme, me joilla on monta nimeä eikä yhtään.

Mahdolliselle maalliselle Lukijalle: Älä hätäänny tästä kuvailusta, ei luvassa ole mitään kummallista sekasanailua ja hurmoshengen tuottamaa mielenturmaa. Olen Henkiopas ja hyvä sellainen, sivistynyt ja miellyttävä persoona (joskin kohdallani termi ”persoona” lienee hauskan epätäsmällinen, pikemmin olen jonkinlainen Tutkija, vaikka metodini vaihtelevat). Kaikki tieto, jonka olen kerännyt, on tallennettu Kirkkauden Elämänmuotojen Tutkimuksen ja Avustusten alaisen Toimiston arkistoon. Ei, en koeta johtaa teitä harhaan. Päinvastoin tahdon kertoa totuuden. Ja aivan ensimmäiseksi tahdon kertoa, mistä kaikki alkoi.

Se paikka, missä olin sillä kertaa, oli jonkinlainen Tuonilmainen ja Tuonela, muttei välttämättä Manala saati Taivas. Välillä olen nähnyt siellä nahkasiipisiä lintuja, mutta ne lentävät aina vatsat ylöspäin ja minulle on kerrottu, että ne ovat niitä jotka talvehtivat tunturijärvien pohjissa tai taivaansaranoiden tuolla puolen. Kerran näin, kuinka tänne nousi hissi, sellainen joita olen nähnyt joskus wieniläisissä hotelleissa, ja siinä oli haitarille menevät ristikko-ovet ja sen jälkeen vielä kauniisti kaiverretut tammitsermit, jotka aukesivat äänettömästi, muttei sisällä ollutkaan ketään. Muuten on hiljaista. Joskus kuuluu laulua tai hyminää, muttei mitään sellaista, jonka voisi hahmottaa ihmisen tekemäksi musiikiksi. Kaiken kaikkiaan se oli kuin valtava, onnellinen kohtu, ei-minkään vastakohta ja silti kaiken tajunnan ulottumattomissa. Se oli meri, mutta mikään ei ollut märkää eikä hyhmäistä, eikä merellä ollut alkua eikä määrää. Jos sattui vyörymään hieman kauemmas kirkkaudesta, kuului hiljaista ajatuksien kuisketta, kun vanhat, jo moneen kertaan eläneet sielut uneksuivat siitä, mitä ovat aiemmin kokeneet.

Minun osuuteni on jo aikojen ajan ollut laskeutua maahan, ottaa jokin ennalta-arvaamaton muoto ja suorittaa Tehtävä, joka selkenee minulle vasta matkan varrella ja muodon otettuani. Saatan olla liaani, joka kohottaa jonkin tietyn sienilajin sademetsän runkoa pitkin huimaaviin korkeuksiin ja antaa sen säkenöidä. Joskus työnäni on ollut jokihelmiraakkujen tunteiden kuuntelu ja erään kerran tein töitä tuskaisella pellolla, joka puski kohdustaan kiviä. Murikoita murikoiden perään vehnän sijasta. Kuuntelin peltoa ja tyynnyttelin, ja se auttoi. Sellaisessa minä pärjäsin. Mutta sitten sain jonkinlaisen ylennyksen.

Viime vuosituhansina Toimisto on keskittynyt ihmisiin. Olen kuullut ja arkistoista lukenut, kuinka joku toinen Tutkija on saanut osalleen todellisia suurmiehiä. Semmoisia heurekaanisias partasuuta

ja sekstanttimiehiä, taivaanmittaajia, väärässäolijoita, henkipattoja, kirkonkirottuja, mutta aina armoitettuja ja palsamilla siveltyjä, suuruuksiin saakka kohotettuja.

Näin on käynyt niille, jotka aikanaan kirottuina ovat saaneet myöhemmin osakseen isoa arvoa. On kirjoitettu teoksia täysin epäonnistuneista Tutkijoista. Yksikin iloitsi Babylonin kaupungin suuruudesta ja hämmästeli sen sortumista. On yksi, joka täysin pitävästi todisti ennalta, etteivät hyökyaallot koskaan tavoita Kreetan Minoksen labyrintteja. Joku kuvitteli ihmiskunnan vastaukseksi Stonehengen kivipilarien välissä vaeltavat druidit, yhdelle ehtaa esenssiä tarjosi tuohikääröihin salaisuuksia kaivertava Kolmen Tulen Kansa, Anishinaabet. Vaan nytpä kaikki nämä näyttäytyvät epäonnistuneina kokeiluina, kälyiset kulttuurit tuhoutuneet. Intiaanitkin pistetty reservaatteihin ja uitettu tuliliemessä. Mikään noista kokeiluista ei ole onnistunut maailmankaikkeuden jatkuvuuden tai Korkeamman Toimiston kannalta, ja noita vähäisiä määreitään ylöskirjanneet Tutkijatkin on alennettu koiranheisiä ja muuta sellaista penkomaan.

On minua varoitettu. Ihminen on siitä kimurantti kohde, että tätä on hankala hallita. Se on itsepäinen eikä kuuntele. Se luulee olevansa luomakunnan herra. Se ei lajina tyydy kohtaloonsa, jonka olisi pitänyt kaiken järjen mukaan olla kurja ja kuoloisa jo vuosimiljoonia sitten. Ihminen on kömpelö, epäkäytännöllinen eliö, inhan paljasnahkainen ilman turkin häveliästä suojaa. Sen lantio on sopeutunut huonosti synnytyksiin ja sen aivot kuluttavat aivan liikaa rasvaa ja proteiinia. Ihminen haluaa itse tehdä päätöksiä ja luulee pärjäävänsä, vaikka ryysii melkein kaiken mihin ryhtyy. Katsokaapa vain mitä maapallolle tällä hetkellä tapahtuu! Se kärvistyy ja tuhoutuu ja ainoastaan yhden sikiämisvimmaisen, tyhmän ja kiukkuisen lajikkeen vuoksi. Ihminen on naurettava kapistus, luonnoton loinen, Luojan lepopäivän tyhjä keksintö,

joka jostain syystä aiheuttaa harmia ja epävirettä universumin aalloilla.

Mutta jostain syystä ja ehkä juuri tuon epäsuhdan vuoksi ihmisten parissa toimiminen on nostettu, ainakin tilapäisesti, Toimiston korkeimmalle agendalle, ja vain noissa tehtävissä kunnos-
tauduttuaan saattaa Tutkijakin sujahtaa ikuiseen nirvanaan. Niin minun on annettu ymmärtää.

Valoääni sisälläni syttyy. On tullut lähdön aika. Ilahdun. Nyt minulle on annettu tieto: Olen menossa 2020-luvulle ihmisten aikaa, pohjoisen maan pääkaupunkiin, missä minun on määrä tavata jonkinlainen Kirjailija. Helsinki ja Eiran hienostokaupunginosa meren äärellä. Koetan painaa paikannimet muistiini ja etsiä sijainnin *Avaruuden kartastosta*. Vähän syrjässä se on, ei Euroopan tai Aasian vanhoissa sivistyskaupungeissa lain. Uusi, vasta 1812 nimetty pääkaupunki, entinen Venäjän kuvernementti, itsenäisyyttä maalla runsaat sata vuotta. Muutama kivitalo, kallioista mäkeä mihin on sinänsä kaunis, valkoinen tuomiokirkko rakennettu. Innokkaita arkkitehtejä, kirjamaakareita, liian vähän säädyn luomaa ylemmyyttä.

Ei aivan sitä mitä toivoin, korkeita, hiljaisia kirjastosaleja jossain ikiaikaisessa yliopistokaupungissa, kirkonkellojen moukeessa, gorgonien tuijottaessa tummuneiden goottilaispilareiden katveesta. Onko tämä nyt jotakin julmaa pilaa sen vuoksi etten saanut edellistä tehtäväni valmiiksi.

Mutta sitten innostun jälleen. Tehtävä on selvästi tärkeä, sillä sen luokitus on A1 ja alanumero 158B, mikä viittaa uuden elämän syntymään. Ehkä Kirjailijan vakionaaras, eli vaimo on poikimassa ja minua kaivataan sen Sielunoppaaksi. Sellaiset tehtävät ovat kunniaakkaampia, harvinaisia, arvostettuja ja alttiita epäonnistumaan. Jos tällä kertaa onnistun, pääsen varmasti Ikuiseen Rauhaan tai ainakin Ylemmälle Tasolle. Ehdin toivoa ja olla jo monena.

Sitten tunnen liukuvani Luojan silmän kirkkaalla, kylmällä pinnalla. Joudun pyörteeseen, tietouteni supistuu ja sen ulkopuolelle jää turvallinen hymisevä meri, tunnen kuinka minut samaan aikaan ikään kuin vedetään alaspäin ja singotaan ylöspäin, tipahdan tai kiepun – tai ei kai sillä ole väliä, en ole ilman-suuntien tuttava eikä niillä ole aiemmin ollut mitään merkitystä. Odotan, että hahmoni alkaa muotoutua. Sillä jossain vaiheessa tiedän kokemuksesta, että minulle syntyy jäseniä, suonia joissa alkaa virrata veri. Sydämeni alkaa lyödä, ja luuni puhkeavat kukkaan kuin tuskainen, lumivalkoinen lumme. Olen saapunut pimeään paikkaan, onko se ihmisnaaraan kohtu. On, on se. Tunnen sykkivän lämmön ympärilläni ja riemuitsen. Minusta on tulossa lapsi! Ja samaan aikaan tunnen, että oma, jäniksen lailla tykkyttävä sydämeni hiipuu. Mitä tämä on? Hätäännyn. Koetan avata silmäni, ja ehdin nähdä valoa vasten värjyvät verisuonet, tunnen olevani kohdussa, parhaassa paikassa minkä maailmankaikkeus on keksinyt.

Sitten jokin muuttuu.

Koetan hahmottaa ruumistani, mutta jokin on pielessä, en tunne ympärilläni lämmintä, sykkivää pesää, en ole minkään sisällä. Sytyn ja sammun vain hetken, lennän ulos olemuksestani kuin korppi Juutaan suusta.

Kaikki on totta totisesti mennyt pieleen. Jollakin minuun syttyneellä oivalluksen ja ymmärryksen tasolla havaitsen, etten ole siirtynyt syntyvään sikiöön, vaan leijailen ympäriinsä ajassa, poukkoilen ensin valkoisia kaakeleita vasten, puristun kohti olemisen tyyssi-joja. Liian kovaa, *pau pau pau*. Iskeydyn johonkin eliöön, tunkeudun sen aivokudoksiin ja verisuoniin kuin raivoisa toksoplasmoosi.

Päässäni myllää ja kohisee kuin kelluisin ihanassa, sumuisessa pyörteessä. Ja samaan aikaan tunnen outoa, uutta voimaa. Veri virtaa kiihkeämmin kuin missään aiemmista maallisista ruumiistani.

Yhtäkkiä tunnen valtavaa tarvetta juoda lämmintä, kaulasuonesta pulppuilevaa verta. Mitä ihmettä?

Avaan silmäni ja näen kuvajaiseni kuohuvan kosken vuolteessa. Ei tämän näin pitänyt mennä! Aivan väärässä paikassa ja väärään aikaan. Silmäni ovat viiruiset, keltaiset pedonsilmät, enkä ole uskoa näkemääni. Mutta samalla tunnen, että se on totta.

Minusta on tullut, ja tämä nolottaa minua itseänikin, jonkinlainen eläin. Minulla on mustat kápälät ja kynnet, jotka painuvat käskystäni känsäisen miehenkouran nahkaa vasten. Tunnen tuomen tuoksun ja koskenpärskeet viiksilläni ja pauhaavan Pajakan korvissani. Puistatus kulkee uutta, jäntevää ruumistani pitkin. Ah, ja se valkeaa minulle pian. Minulle, jolla nyt on uudet raajat ja uusi turkki, on näköjään myös kyky aistia auroja ja lämpövirettä.

Toistan itselleni: Minusta on tullut jonkinlainen eläin. Eikä vain jonkinlainen.

Vaan epäilemättä olen nyt, peruuttamattomasti ja kauhistuttavalla tavalla, kissa.

OSA I

Ensimmäinen luku

Kissa

Tämä paikka ei ole Eira, eikä aika taatusti 2020-luku, johon minun kuului ilmiintyä. Koetan hädissäni paikantaa tilanteen, kohdan mihin olen muljahtanut ajassa ja tilassa. Lähetän pyynnön Toimistolle. Mutta jokin sakkaa yhteydessä, kuuluu heikkoa ritinää eivätkä anturini toimi niin kuin tavallista. Sen saan heikkenevästä Kirkkauden signaalista selvää, että on kesä 1917. Ollaan Venäjän Suomen kuvermentissa, jossain pohjoisen provinssissa. Ei etelässä, vaan jossain villimmässä paikassa ja eri ajassa. Meneillään on suuri maailmansota, ollut jo kolme vuotta, eikä maata nimeltä Suomi ole vielä olemassa, on läntinen, kiukutteleva Venäjän kuvermentti, jossa on alkanut esiintyä kummallisia itsenäisyyspyrkimyksiä.

Ja aina vain pahenee. Tämä paikka, missä nyt olemme, on idässä, mitätöntä seutua. Nälkämaata, puutteenperää. Tänne eivät puhelinlangat laula eikä juna kulje. Hirrestä tehtyjä taloja, kiveämättömiä kärrypolkuja. Jollain kirkolla ollaan, keskellä markkinahumuja. Mutta ennen kuin kerkeän tämän kummoisempaan analyysiin, tarttuu minua niskasta kova koura ja tunkee minua märänlimaiseen mertaan. Ennen kuin ehdin edes aloittaa, olen ilmeisesti joutumassa jonkinlaiseksi ravunsiötiksi. Sähisen ja kynsin, pistän vastaan, vaan eipä auta. Nyt olen jo puoliksi hyisessä akanvirrassa, kun kuulen äänen:

– Et nyt Hartikka yhtään hukuta sitä elukkaa. Annat sen minule.

Koura pysähtyy, empii, sitten kuuluu hirnahdus: – Eksie Eeva vieläköän anna minule periksi?

Kissa

Jostain syystä tiedän, että minut hukuttamiselta pelastava nuori nainen on Eeva, samanikäinen kuin vuosisatakin, että tämä jollain tapaa liittyy Kirjailijaan.

Pitääkö tässä nyt kertoa koko tämän Kirjailijan suvun tarina. Ei semmoiseen ole aikaa eikä tilaa näissä tutkimuksissa, resurssit tulevat vastaan. Yleensä nopsaan tällöinen pitäisi hoitaa.

Mutta onko tässä jotakin tärkeää? Ensikatsomalla tämä on Tutkijalle silkkaa vittuilua Korkeimman Toimiston puolelta. Ja ehkä siellä joku B145-osastolla nauraa nyt makeasti. Että oleppa kissana nyt siellä ja koita. Yritä.

En osaa sanoa.

Tunnen nykäisyn, nyt minua viedään.

Kosken pärskeet kastelevat tämän tervatynnyrien hinkkaamiseen tarkoitetuista villaliinoista neulotun mekon, jonka helmat on siankärsämöllä ja pietaryrtin kukinnoilla keltaisiksi värjätty. Eeva kietaisee minut hihansuillaan rintaansa vasten, jossa tuoksuu kaula-aukkoon päärmätyn paksun langan verihellettaseitikin punainen.

Minua mertaan tunkenut julli tulee laituria pitkin liki taakse ja kourii. Kuiskuttaa: – Kylä mie sinut tunnen. Sie olet villi, mutta mie sinut kesytän.

Tunkee polvea haaroväliin. Seuraa kipakka potku, mies ähkäisee.

– Mie kyä ossaan rajat pistää, nainen sähisee.

– Varpkina ossaisit, muttet sie halua. Tätä sie kerjää.

– Painuhan sie Hartikka muita helepompia kiusaamaan.

– Vai koittaa huutolaisliikka hanttiin laittaa.

Sitten mennään jo kohti markkinatunnuja ja ihmisten melskettä.

– Heikkohenkinen. Haalia eläjä, nainen kuiskaa minua puristaessaan: – Ruma sisus sillä on, miten sitä ei kukhan hoksaa?

Rantapolkua kulkiessa saattaa tuntea, kuinka veneiltä nouseva markkinaväki viisaa tätä kieroon, sillä Villi-Kaisan tytön on kuultu osaavan vanhoja väensanoja, semmoisia joista saa raippaa tai joutuu jalkapuuhun.

Samaan aikaan tunnustelen omaa oloani. Kissa. Mikä sekin nyt on. *Felis Silvestris Lubica*, afrikan villikissa, aavikkoeläin, joka on suostunut ihmisten huomaan lähinnä saalistaakseen rottia viljavarastoista.

Minulla on kärjekkäät, höröttävät korvat. Ja ennen kuin huomaankaan, lapioin ääniä noilla uusilla nahkalierittimilläni ja kuulen minua pitelevän ihmisen sydämen jumputuksen ja tämän suonissa virtaavan veren suloisen sykkeen. Ei, en vain kuule, minä myös haistan veren, joka uhkuu lemuaan ja tykittää kaulan ohuen ihoseinämän alla. Ja minä näen lämmön ja kirkkaana hohtavan sinisen auran. Eeva kantaa vasussa ja tuohikontissa puolukkarönttösiä markkinoilla myytäväksi. Tämän sydän pamppailee, ensin vihasta, mutta sitten jostain muusta. Odotuksesta, oivallan. Tässä työssä pirskahtelee ilo, sanat väreilevät tänään erityisen leikkisinä, ja kuluneisiin virsuihin verhottu askel on vapaa. Hyviä enteitä on unennäössä ollut jo pidemmän aikaa.

Ei kai auta, kuin alkaa kertoa.

Muutaman puutalon ja kivisen raatihuoneen reunustamalla torilla käy kuhina. Joillain on katos sateen varuiksi, useimmilla vain korit.

Tunnelma on jännittynyt, riehakas, kirkolle päästään harvoin. Ja aistin myös jotakin kytevää kiukkua. Sitä paitsi nyt kaik-

kia pännii, kun eläviä kuvia näyttämään tuova vankkuri ja telttä ovat kuulemma suistuneet jokeen jossain Marraskoskella. Jälkikuvien himo on suuri, eikä sellaista ihan heti pääse todistamaan uudestaan.

Erillään patsastelevat Hartikan porukat, joiden hihoissa komeilee valkoiset, venekankaista tai liinavaatteista repäistyt riekaleet suojeluskuntien merkiksi.

Yhden heinäpäalin päällä paistattaa parta rutussa Matoperän Renne, joka kuulemma kuskaa taiteilijoita Vianaan, koskia ylöspäin. Sellaisia etelän neroja kuin Akseli Gallen-Kallela, Eero Järnefelt ja I. K. Inha, ilmeisesti suuria miehiä koska hömpsyn-tarjoajia riittää. Kuulijat tapailevat nimiä, miksi Gallen ja sitten vielä Kallela, ja onko ihan tosi että tämä Lentualta on maiseman maalannut. Sen jossa Kalevalan Aino lähtee hukuttautumaan. Ja mikä on tuo I. ja K. ja Inha, haiskahtaa särjenperkeeltä.

Juttua riittää ja epäuskoa, miten niin kukaan nyt voisi tästä perästä olla kiinnostunut. Mutta onhan se. Onhan se.

Kauempana, hevosten ja juottokaukaloiden takana kyräilevät punaporukat. Siihen viereen Eeva suuntaa, Puksmaakarın kojun ja laukkuryssän viereen, taempana kengitetään venäjänrakuunan ruunaa. Punaporukasta erottuu kaksi nuorta kollia. Toinen pitää elämää ja huutaa *valtalaista*, jonka porvarit ilkeyttään uhkaavat kumota Venäjän duuman avulla, hieroo hikistä otsaansa punaisella liinalla. Sen vieressä seisoo toinen, mutta vaisumpi tapaus, kourassa Pekka Ervastian nide *Kalevalan avain*. Tämän katse harhailee juottopuomin alle ryöhänneissä voikukissa, karjalaiseukkojen huiveissa, poronlihaa tarjoavan kaukaisen koltan heinäkenkään tarttuneessa hevosenlannassa. Jotakin, jotakin tuo katse etsii, sen vaistoa. Ja tuon jullin nimi on Mahte. Mistä semmoisenkin tietää?

Vaan kun tiedän.

Ja kun en tiedä, miksi minut tähän aikaan on paiskattu, ja onko se silkka vahinko, en voi kuin myötäillä. Niin että toistan nyt näitä erikoisia tapahtumia ja kuuntelen Mahten korkeatsaisen isoveljen Johanin mekastusta:

– Ollaan saatu kyllin tuota talollisten ja porvarien metkutusta. Kato käy ja työmies tuupertuu, vaan Hartikka se pihtaa viljojaan, korkeatsa viisaa sormella suojeluskuntalaisten porukoihin. Suohon pitäsi upottaa tuommoset!

– Elä sie Johan ny hulluja puhu, Mahte urahtaa. Ääni on rauhaisa ja lepyttelyyn tottunut.

Eeva myy puolukkarönttöset hetkessä niin kuin aina ja tuhlaa osan penneistä Puksmaakarın kirjasiin ja mustakantiseen päiväkirjaan. Ja siinä kojulla katseet kohtaavat.

Kissa

Tuona päivänä Eeva näkee Mahten ja Mahte näkee Eevan. Eeva kirjoittaa myöhemmin päiväkirjaansa: *Ja voi, kuinka se Mahte kattoi minnuun. Minnuun, suoraan minuun. Eikä se nähäny minussa huutolaistyttöä eikä parkaa, vaan naisen. Ja se katse oli hyvän ihmisen katse. Silmien väriä en muista enkä kasvonpiirteitä, mutta ilme oli sillä lailla nuoruuden avoin ja jostain syystä tuli mieleen, että tuon miehen kanssa olisi hyvä käydä sienessä, istua mättäälä ja jutella vainen. Kaikkia muutakin ehkä ehin siinä silmänräpäyksessä mieltiä, mutta ne oli semmosia naaraitten asijoita, vähän semmosia elinvoimasta ja haarovälistä kumpuavia asioita eikä niitä kannata tässä kertua.*

Kummallakin on kirja kädessään. Koetan kuvitella, mitä Mahte Eevassa näkee. Tytön, joka puristaa toisella kädellään pahvikantista kirjasta ja toisella rintojensa välissä kissanpentua. Mikään tuossa ei olisi pitänyt viehättää talonmistajan poikaa. Ja kyllä Mahte tästä on kuullutkin. Eeva. Huutolaistyttö Reutuaavalta, ei erikoisen verevää sorttia. Villi-Kaisan penikka.

Mutta näinpä vain Mahte irtautuu kumosjuonia punovasta joukostaan ja tulee Eevaa kohti.

Ja kyllä Eeva Mahten tietää. Kaikki nyt toisensa tuntevat ja vetävät johtopäätöksiä.

Mahten suvulla on paljon maata ja petäjää Perukassa. Isoveli Johan ne siitä perisi, kunhan vain toipuu punikkiudestaan ja jos niin, jollei se piirre häitää. Nuorin veli Hermanni on lähtenyt

Amerikkaan tervareittejä pitkin ja isoveli Johan on talollisuudestaan huolimatta armoton sosialisti. Äiti Helmi on kipakka kuri-
piiskuri ja Alkulan herran, Mahten isän, kuultiin menettäneen
todellisuudentajunsa siinä määrin, että tämä oli alkanut pitää
susia lehmien paimenina ja kun sudet eivät nautoja raadelleet,
pidettiin sitä jonkin koitulaisen kanssa tehtynä pirunkauppana.

Mutta miksi Mahte katsoo Eevaan, mitä Mahte tarvitsee?
Koetan Tutkijana tätä ymmärtää. Ennen kaikkea Mahte tarvitsee
emännän taloon. Kumppanin, jonka kanssa siittää lapsia ja jatkaa
elämää, niin kuin jokainen eliö maapallolla tahtoo, jatkua ja jat-
kaa, ja siihenhän kaikki elämä tähtää. Mutta myös jotakin muuta.
Kenties lempeyttä, sillä Mahten silmissä läikkyy tytöstä lämpö ja
voima, jokin sellainen samankaltainen tarve, joka tällä itsellään-
kin on. Nälkä, persous pehmeämmän elämän perään. Rakkau-
den kaipuu.

Eeva kirjoittaa myöhemmin: *Kahvimylly. Semmoisen ihme-
koneen turvin Mahte minut Saareen morsiokseen houkutteli. Kuinka
ihana, ihana laitos semmoinen olisi.*

Mutta tuolloin torilla käydään tietysti ensin kyhnytyspuhetta.
Ihmetellään ilmat ja siirrytään sitten syrjemmälle, pois laukku-
ryssien ja luppumaakareitten tieltä, ohi korttiringin ja hevos-
kauppiaiden. Sitten tulee hiljainen hetki ja Eeva alkaa vilkuilla
lähtöä. Mahte säikähtää. Nyt pitää nokittaa isolla syötillä.

- Minulapa on aarre jota et arvaakaan.
- Mitä sinula on mitä muilta on pois?
- Kahvimylly.

Eevassa läikähtää. Sellainen on isoa ylellisyyttä. Kahvipapuja
ei edes Kuusamon siirtomaatavarapuodista löydy.

- Löyätkö sie siihen papuja myös? Että on mitä jauhaa.
- Minun veli niitä Ameriikasta lähettää. Prooklynin paahtoa
kuulemma.

Ameriikan veli, ja isovelji joka perii tilukset. Hermanni ja Johan. Suku. Eevalla ei ole Villi-Kaisan kuoltua ketään, on vain paikka Reutuaavan laverilla ja huutolaistytön merkki.

Seuraa epäilyksen hetki. Eeva, jonka vaatteet on itse värjätty mutta taiten ommeltu.

– Mitä sie minule sitten annat? Kysyy Mahte.

Eeva avaa rintojen väliin puristunutta vakoa, ja siellä se on, räpäpäleinen kissanpentu. Sieltä se on katsellut maailmaa juuri avautunein silmin.

– Saat tämän kissan. Kova hiirestäjä.

Mahte katselee räpäpäleistä kissanpoikaa, joka hamuaa pikku suullaan Eevan sormeaa. Kumpaakin alkaa naurattaa.

– Vai hiirentappaja. Mistä sie tuon löysit?

– Meinasivat matkalla Pajakkaan hukuttaa. Otin pennuista sen joka eniten kättä lutkutti.

Mahte viisaa, kummastaa. Mikä on tämmöinen naaras joka ei ymmärrä että katit poikivat, hurtat jylkyttävät ja suuresta osaa siitä luonnon kiiman turhasta tuotoksesta pitää vain päästä eroon, pistää rapujen syötiksi.

– Keltä sie sen otit?

– Hartikalla oli merta siinä rannassa, siitä mie tuon kiepasin.

Sitten seuraa hetkiä, joissa ei ole oikeata aikaa, ei ainakaan sillä tavalla kuin ihminen sen ymmärtää. Kirkkauden kannalta-han tällä on hyvin vähän merkitystä.

– Tuutko kylästään, jos pyyän?

Eeva empii, muka, vaikka kissanpentuna tunnen tihenevän sykkeen ja riemun. Silti Eeva empii: – Se on kaukana. Perukka.

– Niihän se on.

– Enkä mie mikään kyläluuta ole.

– Et sie varmana ole.

Eeva epäroï. Pitäisi kulkea veneellä kosket vastavirtaan eikä postihevonen sinne vedä kärryjä. Sumsan tie on kuopilla suurimman osan vuotta.

– Mitä mie saan jos tulen?

Paitsi huonon maineen ja häpeän.

Kipeän mielen.

Kumpikin hengittää niin, että kuulee sieraimista huokuvan pihinän ja tuntee Eevan sydämen tykyttävän.

– No tehhään vaihtokauppa, Mahte virkkaa: – Mie laitan kaffet ja sie voit jättää tuon minule.

Eeva rutistaa kissanpentua, tuntee sen luottavan vartalon painuvan itseään vasten, lämmön, elämän.

– En mie tätä sinule jätä, tämä on minule annettu.

Nyt olisi Mahten mahdollisuus perääntyä. Mutta kerrankin rohkeus voittaa.

– Kyä uuessa koissa hiirentappaja tarvitaan.

Se on jo lupaus. On se.

Eevan päiväkirja

10.8.1917

On kulunut jo monta viikkoa siitä, kun näin Perukan Mahten markkinoilla. Pitkään mie mietin, että menenkö. Mahte on laittanut Puksmaakarın kärryssä viestin, että vuottaa. Ja tiedän mitä se tarkoittaa, tunnen sen kaipuun ja näen väkevänä unissani.

Emäntä pisti minut perunakellariin, jos en mene Hartikalle. Sanoo isännän kyllä aseella sinne minut ajavan, jos on tarvis. Mutta isäntä on savotalla tai juoksuissaan, enkä mie sitä pölkää. Enempi pölkään sitä, että jos menen, takaisin ei ole tulemista. Jos ei Mahte huolikaan. Jos se on muuttanut mielensä tyystin.

Lähenkö suin päin surman suuhun, kun en tiä onko minut aiottu otettavaksi ja piettäväksi vai olenko vainen hetken hupia niin kuin äitille Villi-Kaisalle kävi? Kun se piian hommista ajettiin mäelle ja koko kylästä ja perään vielä hurttat usutettiin. Mies jolla on hyvän silimät, semmoset jotka näkkee ehkä samoja kuin miekin.

Mutta valmistautumatta en mene. Tein neitsytkylvyn ja lausuin sanat. Koitin paikata hameen ja vohkin emännältä pitsiliinan ja sidoin hiukset Viipurista lähetetyllä siirto-maatavarakaupan sametilla kruunuksi pään päälle. Tein hyvän juoman, semmoisen joka nostaa himon ja lemmen

mieheissä. Murensin siihen apilaa ja angervoa makujen peitoksi.

Lopuksi kävin kusemassa siihen korvoon josta emäntä ohitse mennessään hörppää raikasta lähdevettä. Niin ettei takaisin varmasti olisi tulemista. Ihan kuin olisin tahtonut varmistaa, että kun läksen, se on lopullista. Lehmät sentään kävin silittämässä sukeviksi, ja ne jäivät minulle laulaa möhisemään, eivät kaivaten mutta hyvällä kumminkin.

Otin taskuun ukonhatun eli sudentuskan siemeniä. Niitä kylvän sinne ensimmäiseksi – siniset tuonenkukat saa helposti näyttämään koreilta ja viattomilta, mutta oikeasti ne ovat turva sitten jos pitää joku ikiuneen nopeasti tiputtaa. Sillä taivas tietää mihin tässä olen joutumassa ja yöllä etiäisessä näin, ettei tästä tiestä tule heleppo.

Sitten alan vuottaa kyydin järjestymistä. Siinä voi kestää. Väliin pelottaa: entäs jos Mahte kyllästyy ja ottaa jonkun. Lähitalosta. Äveriäämmän ja anteliaamman.

Osaanko mie? Ei minua kukaan ole opettanut olemaan ison talon emäntä.

Mietin ja kiepun mielessäni että menenkö vai en.

Mie ossaan. Se olekku lähtiä.

Kissa

Tuona kesänä 1917 näkyy nuori Mahte istuvan Valaskivellä. Päivittäin, tuntikausia, piilossa Helmin katseelta, joka Alkulan pihasta väijyy nuorinta poikaansa. Mitä julli puuhaa? Väliin se väittää keräävänsä kerppuja talveksi lehmille, joskus muka ansalankoja laittavansa, vaikka tuskin saa jänikseltä väännettyä niskoja nurin.

Mahte istuu, tiiraa alajuoksulle ja odottaa, kurkottaa tulevaisuuteen. Väliin tulee postivene, väliin yksi tai kaksi aateveljeä kertomaan, mitä maailmalla on tapahtunut. Välillä käydään kiihvasta kumouspuhetta ja aateriitaa. Puhutaan maailmansodasta ja Venäjän maaliskuun vallankumouksesta. Tsaariperhe on lähtenyt livohkaan. Tai viety.

Siinä istuvat rannassa nuotiolla nyt Mahte ja toinen samantyyppisellä korkeaoitsainen nuorimies, Mahten isovelji Johan. Tällä on suussaan juuripahkapiippu, jota tämä tulevan talonisännän elkein täyttelee. Ollaan käymässä läpi tärkeää asiaa, koska nokipannu-tsaijun sekaan on lorautettu tirus korpikyyneltä. Johan sytyttää piipun tuluksilla ja röhistää kurkkua.

- Sinule on se huutolaislitukka tulosa maita tarkastaan?
  - Eeva.
  - Kyllä se tietään. Villi-Kaisan tyttö, lapsenpäästäjän, puhuu kuulemma väen sanoja. Eijole ripillä käyny. Hutukka päästään.
  - Ei se niin mene. Ossaa se lukia. Terävä pää sillä on.
- Johan pudistelee päätään, Helmi-äiti ei hyväksy.